

Dr hab. Piotr Dobosz, prof. UJ

Kraków, dnia 13 stycznia 2019 r.

Katedra Prawa Administracyjnego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Joanny Kostrzewskiej pod tytułem: „*Twórca utworu architektonicznego – wolność versus ograniczenia projektowania*”, Gdańsk 2018, maszynopis, 246 ss.

W wykonaniu uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 22 października 2018 r. w sprawie wyznaczenia recenzentów w przewodzie doktorskim Pani **mgr Joanny Kostrzewskiej**, o treści której zostałem poinformowany przez Pana Profesora Uniwersytetu Gdańskiego doktora habilitowanego Jakuba Stelina, Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego pismem z dnia 15 października 2018 r. sygn. 6010.6110.209.ZSD.2018, uprzejmie przedkładałem recenzję rozprawy doktorskiej Pani **mgr mgr Joanny Kostrzewskiej** pt.: „*Twórca utworu architektonicznego – wolność versus ograniczenia projektowania*”, Gdańsk 2018, przygotowanej pod kierunkiem Pana Profesora Uniwersytetu Gdańskiego doktora habilitowanego Kamila Zeidlera profesora Uniwersytetu Gdańskiego.

Przedłożona do mojej recenzji dysertacja doktorska została przygotowana z udziałem dr Eweliny Kowalskiej - promotora pomocniczego.

Już na wstępie z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedłożona do mojej recenzji dysertacja doktorska **mgr Joanny Kostrzewskiej** pt.: „*Twórca utworu architektonicznego – wolność versus ograniczenia projektowania*”, Gdańsk 2018, odpowiada w pełnym zakresie wymogom sformułowanym przez postanowienia art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 1789).

Dysertacja doktorska przygotowana przez Panią **mgr Joannę Kostrzewską** w zakresie nauk prawnych stanowi w treści i ujęciu oryginalne rozwiązanie trafnie i prawidłowo

sprecyzowanego problemu naukowego oraz dobitnie wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w zakresie tradycyjnego i współczesnego dorobku nauki prawa administracyjnego, w obrębie wybranych dziedzin materialnego prawa administracyjnego, postępowania administracyjnego i sądowno-administracyjnego, a po części także innych gałęzi i dyscyplin prawa. Rozważania przeprowadzone przez Doktorantkę w przedłożonej dysertacji doktorskiej wskazują również na Jej umiejętność dojrzałego prowadzenia pracy naukowej w dziedzinie szeroko rozumianego prawa administracyjnego a także innych gałęzi i dyscyplin prawa.

W związku z powyższym wypowiadam się za dopuszczeniem Pani **mgr Joanny Kostrzewskiej** do dalszych etapów przewodu doktorskiego, w tym do publicznej obrony przedłożonej dysertacji doktorskiej.

W uzasadnieniu wysoce pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej oraz w pełni pozytywnego wniosku w sprawie prowadzenia dalszych czynności przewodu doktorskiego Pani **mgr Joanny Kostrzewskiej** stwierdzam, co następuje:

I. Analiza tematu rozprawy, problemów i celów badawczych, układu pracy, zakresu rozważań, a także metody badawczej.

I.1. Wybór, ujęcie i znaczenie (ranga) tematu rozprawy. Wybrany przez Doktorantkę temat Jej dysertacji doktorskiej w brzmieniu: „*Twórca utworu architektonicznego – wolność versus ograniczenia projektowania*” wskazuje, że Autorka podejmuje problematykę o charakterze teoretyczno-prawnym instytucji prawa publicznego, w tym m.in. w zakresie szeroko rozumianego prawa administracyjnego w zderzeniu aspektami o charakterze prywatnoprawnym. Doniosłe z perspektywy doktrynalnej jest to, że rozważania Doktorantki nie koncentrują się wyłącznie na szczegółowej charakterystyce rozwiązań prawno-pozytywnych, ale zostały problemowo osadzone w obrębie prawa konstytucyjnego, części ogólnej prawa administracyjnego, formalnego prawa administracyjnego a także – w odpowiednim zakresie – w ramach materialnego prawa administracyjnego, prawa unijnego i międzynarodowego oraz prawa cywilnego i karnego.

Doktorantka w prowadzonych rozważaniach naukowych przeprowadza w sposób prawidłowy i w pełni akceptowalny analizę wolności projektowania z jego ograniczeniami.

Sam tytuł dysertacji doktorskiej ma charakter oryginalny w tym znaczeniu, że Autorka zawarła w nim nie tylko abstrakcyjne instytucje prawne ale koreluje je w węźle problemu naukowo-badawczego. Praca doktorska już w samym tytule powinna sygnalizować nie tylko zakres przedmiotowy rozważań, ale formułować także problem merytoryczny, który zostanie poddany rozważaniom naukowym. W tym miejscu wymaga podkreślenia, że już sam wybór tematu jest dobrany trafnie, aktualny w obrębie nauki i praktyki, doktrynalnie wartościowy i nośny problemowo. Recenzowana dysertacja doktorska czyni w pełni zadość takiemu założeniu merytorycznemu i metodologicznemu. Doktorantka już w tytule dysertacji doktorskiej artykułuje węzeł korelacyjny wolności i ograniczeń projektowania twórcy utworu architektonicznego.

Warto również zaznaczyć, że Autorka nie pozostaje w swoich ustaleniach wyłącznie w obrębie teorii i aktualnie obowiązujących rozwiązań prawnych ale prowadzi również charakterystykę empiryczną.

Tytuł rozprawy wskazuje, że Doktorantka nie obawia się trudnych i skomplikowanych zagadnień. Jest to szczególnie istotne w odniesieniu do osób, które zamierzają systemowo i permanentnie zajmować się naukami prawnymi. Jak można wnosić z lektury treści całej dysertacji doktorskiej Pani mgr Joanna Kostrzevska Autorka posiada wyraziste predyspozycje do dalszego rozwoju naukowego.

Z perspektywy ustaleń nauki prawa warto aprobować skonstatować, że rozprawa doktorska nie posiada charakteru wyłącznie opisowego, ale jest przede wszystkim dogłębną analizą teoretyczno-prawną w obrębie polskiego prawa publicznego, szczególnie w ramach nauki prawa konstytucyjnego, prawa i postępowania administracyjnego a także – w stosownym i adekwatnym zakresie – w obrębie prawa prywatnego, prawa autorskiego gdzie akcentowane są o różnym stopniu złożoności problemy cywilno-prawne.

Treść recenzowanej rozprawy doktorskiej bardzo wskazuje, że Autorka umiejętnie i z dużą swobodą potrafi formułować problemy badawcze do których ze zróżnicowanym stopniem szczegółowości ustosunkowuje się w formie tez w poszczególnych częściach rozprawy. Za twierdzeniami i tezami Doktorantki podąża wysoka umiejętność prawniczej argumentacji uwzględniającej różne okoliczności przemawiające za i przeciw określonemu

sposobowi rozumowania. Autorka posiada również umiejętności w formułowaniu ustaleń uogólniających, co jest nieodzowne dla wartościowej pracy badawczej. W tym zakresie Doktorantka posiada umiejętności naukowe, które doprowadziły w konsekwencji do przygotowania wartościowej dysertacji doktorskiej.

I.2. Cele badawcze i metoda pracy. We „Wstępie” (s. 7-10) dysertacji doktorskiej Autorka wyjaśnia przyczyny zainteresowania tytułową problematyką oraz określa cele i metody badawcze zastosowane w pracy. Doktorantka formułuje tutaj szereg hipotez badawczych, które poddane w dalszej części odpowiedniej argumentacji stają się najczęściej tezami końcowymi. Już tutaj formułowane są także wstępne problemy badawcze. Na s. 7 i n. Autorka formułuje dwa zasadnicze pytania „*Czy artystyczna wolność twórcy utworu architektonicznego jest analogiczna do wolności przysługującej twórcom utworu architektonicznego*” oraz „*Czy wobec wielości ograniczeń w architektonicznej działalności projektowej nadal możemy mówić o działalności twórczej i indywidualnym charakterze, stanowiących przesłani ochrony autorskoprawnej?*”. Doktorantka formułuje zarazem tezę badawczą, zweryfikowaną w dalszej części dysertacji doktorskiej, iż: „*(...) twórca utworu architektonicznego jest w swej „twórczości” dużo bardziej ograniczony, a w konsekwencji w pewnych okolicznościach rezultatowi jego pracy nie będzie można przyznać statusu utworu w rozumieniu prawa autorskiego.*” (s. 8). Teza ta została zweryfikowana i udowodniona w dalszej części pracy. W odniesieniu do tak sformułowanej tezy można podnieść jedną uwagę. W nauce, którą można nazwać klasyczną pojęcie „statusu prawnego” miało zawsze wymiar podmiotowy (tak Autorka na s. 9 w odniesieniu do „*szczególnego statusu twórcy utworu architektonicznego*”). Recenzent nie czyni Doktorantce zarzutu z faktu ujęcia utworu w konwencji statusu prawnego ale odnotowuje, iż powyższe językowe ujęcie terminologiczne wpisuje się we współczesną szerszą tendencję doktrynalną, która odbiega od dotychczasowych standardów naukowych.

I.3. Plan i układ pracy.

Przyjęty w pracy doktorskiej plan i układ dysertacji uważam za prawidłowy i umożliwiający czytelnikowi zapoznanie się z wszechstronną charakterystyką tytułowego zagadnienia problemowego. Został on sporządzony w sposób logiczny i czytelny oraz świadczy także o umiejętnościach konstrukcyjno-metodologicznych Autorki recenzowanej rozprawy doktorskiej. Zawartość całej pracy doktorskiej posiada charakter systemowy w znaczeniu merytorycznego wyczerpania zagadnień ważnych, a nawet mniej istotnych, z

punktu widzenia tematu dysertacji doktorskiej. Wewnętrzna konstrukcja pracy (plan pracy) jest zdeterminowana przemyślanym podejściem o charakterze teoretyczno-prawnym, eliminującym do niezbędnego minimum wątki opisowe.

Dysertacja doktorska oprócz „Wstępu” i „Wniosków”) składa się z czterech merytorycznych rozdziałów a także z wykazu skrótów, wykazu źródeł prawa, orzecznictwa, literatury, innych dokumentów i streszczenia sporządzonego w językach: polskim i angielskim.

Wymiar przejrzystości i czytelności rozważań zawartych w rozprawie doktorskiej nadają podsumowania kończące rozważania w każdym z rozdziałów pracy, co na bieżąco znacznie uczynia autorskie rozważania koncepcyjne.

II. Szczegółowa prezentacja, analiza i ocena tez zawartych w rozprawie.

Celem tej części recenzji jest wskazanie przez osobę sporządzającą recenzję tez sformułowanych przez Autorkę, które świadczą o Jej twórczym i refleksyjnym podejściu do tytułowej problematyki. Tezy te nie są „rozproszone” w treści pracy lecz zostały sformułowane już na samym początku prowadzonych rozważań a następnie rozwinięte w poszczególnych rozdziałach pracy a także podsumowane w ostatniej części dysertacji doktorskiej.

II.1. „Wstęp” zawarty w recenzowanej dysertacji doktorskiej spełnia swoją funkcję i wprowadza czytelnika w przedmiot dalszych rozważań, w cele które postawiła sobie Autorka dysertacji doktorskiej, a także w inne aspekty prowadzonych analiz naukowych.

II.2. Autorka dysertacji doktorskiej w rozdziale pierwszym zatytułowanym „*Twórca utworu architektonicznego*” wykazuje, że na status prawny twórcy składają się uregulowania zawarte w obrębie prawa administracyjnego i prawa autorskiego (rozważania od s. 11 i przez szereg kolejnych). W odniesieniu do twórcy, którego pozycja prawna jest scharakteryzowana z uwzględnieniem prawa autorskiego Doktorantka trafnie wskazuje na zasadę twórcy, jako jedną z podstawowych zasad prawa autorskiego.

Uważam za uzasadnione merytorycznie dostrzeżenie i scharakteryzowanie problemu statusu prawnego współtwórców a także zagadnienia twórczości wspólnej i praw współtwórców (s. 17-22). W praktyce wiele z dzieł architektonicznych stanowi bowiem twórczość wspólną określonego zespołu autorskiego.

Autorka scharakteryzowała także twórczość pracowniczą (s. 22-26) co stanowi uzasadnione formalnie i merytorycznie zagadnienie problemowe z uwagi na fakt, że twórca jest często pracownikiem, który w ramach stosunku pracy łączącego jego osobę z pracodawcą urzeczywistnia dzieło autorskie. Autorka w obrębie tego zagadnienia zauważa m.in. niejednorodność orzecznictwa sądowego (s. 23). Zdaniem recenzenta w tym zakresie wywód naukowy jest logiczny i przekonujący.

W kolejnym fragmencie Autorka zaprezentowała uregulowania prawne dotyczące administracyjnoprawnego statusu projektanta, architekta i inżyniera budownictwa (s. 26-41), podnosząc m.in. problem wolnych zawodów grupowych (np. s. 35).

Doktorantka w rozdziale pierwszym w części zatytułowanej „*Twórca versus projektant*” (s. 41-43), przywołując poglądy doktryny formułuje tezę, iż: „*Utworki architektoniczne, częściej niż jakiegokolwiek inne, powstają w ramach twórczości pracowniczej*” (s. 43).

W podsumowaniu rozdziału pierwszego (s. 44) zawarto trafnie sformułowane trzy ogólne konkluzje. Na podkreślenie ze strony recenzenta zasługuje dostrzeżenie faktu korelacji interesu publicznego i interesu prywatnego na gruncie podmiotowej i przedmiotowej analizy statusu prawnego twórcy oraz analizy jego atrybutowej twórczości architektonicznej. Autorka stwierdza w tym zakresie: „*Wpływ państwa zarówno na kwalifikacje, jak i na sposób wykonywania zawodu przez projektantów (architektów, inżynierów budownictwa) podyktowany jest ochrona interesu publicznego w prawie budowlanym.*” (s. 44). Podsumowanie ma ze swej istoty wymiar syntetyczny ale pozostaje niedosyt z uwagi na to, że w części poprzedzającej uwagi podsumowujące nie rozwinięto szerzej myśli o przyczynach, formach i skutkach ochrony ogólnie zarysowanego interesu publicznego formułowanego przez państwo.

II.3. W rozdziale drugim zatytułowanym „*Wolność projektowania*” (s. 45-63) Autorka dysertacji doktorskiej - w trakcie swoich rozważań - ustawia koncepcyjnie problem wolnościowych założeń twórczości sensu largo oraz wolnościowych zasad twórczości stricte

budowlanej zderzonych z mechanizmami istotnych ograniczeń działalności projektowy w architekturze.

Problematyka charakteryzowana w tej części pracy uwzględnia szereg istotnych zagadnień np. wolność twórczą, wolność zabudowy i zagospodarowania terenu. Z perspektywy naukowej istotne są wywiedzione w tym miejscu i odpowiednio argumentowane tezy pracy. Na szczególne podkreślenie zasługuje charakterystyka szeroko eksponowanej korelacji pomiędzy inwestorem i projektantem np. s. 45 i n., s. 51 etc. Doktorantka w podsumowaniu do tego rozdziału stwierdza, że „(...) w odniesieniu do konkretnego zamierzenia inwestycyjnego projektant dysponuje szerokim spektrum uprawnień wolnościowych – własnych oraz „właścicielskich”. (s. 63). Pewien niedosyt pozostawia brak zdecydowanej wypowiedzi w kwestii realnej możliwości determinowania dzieła autorskiego architekta (projektanta) przez inwestora. Zagadnienie to jest istotne z uwagi na powstający niekiedy stan napięcia pomiędzy inwestorem i projektantem, gdy ten pierwszy ingeruje w kwestie projektowe zmierzając do przeforsowania własnych koncepcji architektonicznych.

II. 4. Rozdział trzeci zatytułowany został „*Ograniczenia projektowania*” (s. 65-174). Autorka w tej części rozprawy doktorskiej wyodrębnia ograniczenie prawne i pozaprawne. Na ograniczenia prawne składają się przede wszystkim normy konstytucyjne (Autorka eksponuje szczególnie konstytucyjną zasadę proporcjonalności, normy prawa budowlanego, normy planowania i zagospodarowania przestrzennego, normy prawa ochrony środowiska, normy prawa o udostępnianiu informacji o stanie środowiska, normy prawa ochrony zabytków i opieki nad zabytkami). Pośród podejmowanych zagadnień o charakterze szczegółowym Autorka zastanawiając się nad wyrażeniem „*szczególnie uzasadnione przypadki*” wiąże je z klauzulą generalną (s. 87). Pewien niedosyt pozostawia nie podjęcie szerszej analizy w kontekście teorii pojęć nieostrych w prawie administracyjnym.

Autorka w podsumowaniu trzeciego rozdziału formułuje pytanie „(...) *czy wobec niezaprzeczalnej wielości ograniczeń nadal możemy mówić o wolności projektowania potencjalnego twórcy utworu architektonicznego?*” (s. 173). W przekonaniu Doktorantki „*Na tak sformułowane pytanie nie sposób udzielić jednoznacznej odpowiedzi.*” (s. 173). Szkoda, że w tym miejscu Autorka nie zawarła wypowiedzi dotyczących zagadnień ogólnoteoretycznych związanych z wykorzystywanymi w pracy pojęciami np. luzem koncepcyjnym (s. 173). Dylematem badawczym jest odniesienie ich do teorii pojęć nieostrych.

II. 5. Rozdział czwarty zatytułowany został: „*Utwór architektoniczny – okoliczności warunkujące ochronę autorskoprawną*” (s. 175-). Autorka prowadząc charakterystykę istoty utworu i utworu architektonicznego stwierdza w podsumowaniu, że: „*Potencjalni twórcy ograniczeni są zarówno przesłankami warunkującymi powstanie utworu, jak i utworami powstałymi wcześniej, przy czym zakresy te wzajemnie się przenikają*” (s. 197). Doktorantka stawia następnie pytanie czy możemy w takiej sytuacji mówić o utworze w rozumieniu prawa autorskiego? Szkoda dla meritum pracy, że kwestia ta nie została przez Autorkę rozwinięta w bardziej pogłębiony sposób.

Lektura treści rozdziału czwartego upoważnia do konkluzji, że Doktorantka z dużą swobodą i rzetelnością omawia wszystkie najistotniejsze problemy badawcze i wątki szczegółowe.

II. 6. Doktorantka kończy rozważania zawarte w dysertacji „*Wnioskami*” - rozdziałem w którym zawarte zostały uwagi końcowe i podsumowujące. Wynika z nich, że Autorka trafnie zdiagnozowała dokonane wcześniej ustalenia naukowe i wyprowadziła poprawnie ogólne konkluzje.

III. Zagadnienia warsztatowe i formalne

Wśród kwestii warsztatowych należy przede wszystkim wskazać na stosunkowo duży zestaw literatury, dobrze sporządzony i liczący wiele pozycji. W pracy wykorzystano ponadto liczne akty normatywne oraz wiele orzeczeń trybunałów i sądów. Literatura wykorzystana w dysertacji naukowej jest przywoływana prawidłowo z perspektywy standardów naukowych. Zastrzeżenie można jednak odnieść do kryterium temporalnego przywoływania źródeł prawa przez co Konstytucja RP znajduje się pomiędzy ustawami zamiast przed nimi (zgodnie z katalogiem hierarchicznym źródeł prawa). W przypadku wydania książki drukiem wada ta powinna zostać wyeliminowana.

Pewną wadą pracy jest nie wykorzystanie literatury i prawodawstwa obcego. Uważam jednak, że ten swoisty mankament jest wytłumaczalny i uzasadniony. Praca jest bowiem została na tyle oryginalnie skonstruowana, że szersze odwołanie się do obcego dorobku pozbawiłoby pracę waloru przejrzystej narracji naukowej prowadzonej dla zrealizowania założonych celów. Byłaby to zatem praca o zupełnie innym charakterze poznawczym.

IV. Wnioski końcowe recenzenta

Zarysowane uwagi polemiczne i nieliczne zastrzeżenia, nie podważają w sposób gruntowny walorów naukowych recenzowanej pracy doktorskiej. Sposób prezentacji problematyki pracy wykazuje, że Doktorantka nabyła zdolność formułowania tez i ich egzemplifikacji dzięki posiadanej umiejętności dojrzałej interpretacji tekstu prawnego przy jednoczesnym prawidłowym zastosowaniu instytucji, pojęć i zasad nauki prawa administracyjnego, a w pewnym stopniu także nauki prawa cywilnego oraz innych gałęzi lub dyscyplin prawa. Temat pracy determinował pewien zakres opisowych rozważań pozytywno-prawnych. Pomimo tego w dysertacji doktorskiej zdecydowanie przeważa problemowa i w odpowiedniej mierze twórcza analiza wybranych zagadnień, wspierająca się systemowo i kompleksowo właściwie dobranym dorobkiem doktryny i orzecznictwem. Rozprawa dobitnie wskazuje duże zainteresowanie materiały tytułową pracy i zaangażowanie Doktorantki w systemowe ujęcie istotnych dla tematu zagadnień, wysoce poprawne ustalenie obowiązującego i historycznego stanu prawnego, reprezentatywne zgromadzenie literatury tematu i prawidłowe jej wykorzystanie. Jestem zdania, że przedłożona rozprawa doktorska z uwagi na swój zaangażowany merytorycznie, a zarazem aktualny i ambitny temat, który został prawidłowo i kreatywnie rozwinięty, a także ze względu na posiadany w odpowiednim zakresie wymiar teoretyczny i praktyczny – stanowi istotny wkład w naukę prawa publicznego i prywatnego.

Uważam również, że dysertacja doktorska po dokonaniu niezbędnych poprawek i uzupełnień może zostać wydana drukiem.

Podsumowując stwierdzam i podkreślam – jak w konkluzji wstępnej – że recenzowana praca spełnia merytoryczne a także formalne wymogi stawiane pracom doktorskim przez art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) i z tego względu wnioskuję o dopuszczenie **Pani mgr Joanny Kostrzewskiej** do dalszych etapów przewodu doktorskiego, w tym do publicznej obrony przedłożonej dysertacji doktorskiej.

Dr hab. Piotr Dobosz, prof. UJ